

ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВИХ ПІДСТАВ ЩОДО ПРИСВОЄННЯ ТВАРИНАМ СТАТУСУ ПЛЕМІННИХ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

С. С. КОВАЛЬОВА, старший викладач

кафедри адміністративного та фінансового права,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: kovalyeva@gmail.com

Анотація. Певна частина високоякісних тварин в Україні не має статусу племінних з причини недосконалості правового забезпечення племінної справи, що гальмує розвиток галузі тваринництва. Мета роботи – дослідити правові підстави визнання тварини в статусі племінної, встановити прогалини чинного законодавства в сфері надання тваринам статусу племінних та розробити пропозиції щодо їх усунення.

У роботі використовувалися системно-структурний, порівняльно-правовий та формально-юридичний методи дослідження.

Встановлено, що набуття твариною статусу племінної прямо залежить від правового статусу підприємства (юридичної особи), якій ця тварина належить. Разом з тим, в Україні є власники високоякісних племінних тварин, які не можуть бути визнані суб'єктами племінної справи згідно з вимог чинного законодавства. Розроблено науково обґрунтовані пропозиції щодо усунення правових перешкод при розширенні кола суб'єктів племінної справи з метою залучення більшого масиву тварин до справи якісного поліпшення існуючого поголів'я. Запропоновано внесення змін до ст.1 Закону України «Про племінну справу в тваринництві» та до Порядку присвоєння відповідного статусу суб'єктам племінної справи у тваринництві (наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 19 червня 2015 р. за № 234).

Ключові слова: племінна тварина, суб'єкт племінної справи, статус племінного підприємства, реєстр племінних тварин, породна асоціація

Актуальність.

Україна має значний потенціал у сфері виробництва продукції тваринництва, що є особливо важливим при забезпеченні продовольчої безпеки України. Племінна справа, поряд з системами годівлі та утримання тварин,

є фактором зростання продуктивності тварин, що сприяє нарощуванню виробництва тваринницької продукції.

Регулювання відносин у племінній справі забезпечується системою норм, побудованій на основі інтеграції декількох галузей права. Базовим законом у сфері племінної справи у

тваринництві є Закон України «Про племінну справу у тваринництві» («Про племінну справу у тваринництві», 1994), що визначає загальні положення діяльності в цій галузі. Проте, як свідчить практика, окремі види відносин у тваринництві нині залишаються неврегульованими.

Так, племінною визначається тварина – чистопородна або одержана за затвердженою програмою породного вдосконалення, що зареєстрована в державних книгах племінних тварин, має племінну (генетичну) цінність і може використовуватися в селекційному процесі відповідно до програм селекції.

Тварини набувають статусу племінних лише за умови, коли підприємства, де їх вирощують і використовують, зареєстровані у Державному реєстрі суб'єктів племінної справи у законодавчо встановленому порядку («Про затвердження Положення про Державний реєстр...», 2012). Такий стан речей породжує декілька проблем.

Перша. Виходячи із законодавчо визначеного переліку суб'єктів племінної справи та вимог щодо кількісних і якісних показників продуктивності стада та виробничо-господарської діяльності для отримання статусу племінного господарства, не всі підприємства, що мають і розводять племінних тварин, можуть набути статус племінного. Так встановлена мінімальна кількість корів для підприємств, що претендують на отримання статусу племінного заводу, становить 100 голів («Про затвердження Порядку...», 2015). Тому, коли підприємство має трохи меншу кількість тварин, воно не матиме статусу племінного.

Друга. Якщо племінна тварина переходить у власність підприємства, що не є суб'єктом племінної справи.

У такому випадку і сама тварина, і отримані від неї високопродуктивні нащадки стають обмежено оборотоздатними, навіть за умови переваги показників їх продуктивності над ровесниками у племпідприємстві.

Третя проблема виникає за умови придбання групи чистопородних племінних тварин зарубіжної селекції, підтверджених сертифікатами всесвітньовідомих породних асоціацій, але за визначенням племінної тварини у Законі України «Про племінну справу у тваринництві» такі тварини не можуть бути визнані племінними.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Різними аспектами правового забезпечення розвитку племінної справи у тваринництві займалися такі науковці як О.В. Гафурова, В.М. Єрмоленко, С.С. Ковальова, В.Ю. Лебеєв, С.І. Марченко, В.В. Шовкун та інші дослідники. Проте цілісного і комплексного дослідження проблем визначення тварин племінними залежно від статусу підприємств, що розводять цих тварин, в Україні на даний час не проводилося.

Мета роботи – дослідити правові підстави визнання тварин в статусі племінних, встановити прогалини чинного законодавства в цій сфері та розробити пропозиції щодо їх усунення.

Результати.

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про племінну справу у тваринництві» суб'єктами племінної справи визнаються: власники племінних (генетичних) ресурсів; підприємства, установи та організації незалежно від форми власності та фізичні осо-

би; власники неплемінних тварин. Необхідною умовою визначення підприємств суб'єктами племінної справи є виконання ними встановленого переліку робіт з племінної справи та певних застережень щодо використання тварин для відтворення поголів'я. Згідно з діючого законодавства суб'єктам, які ведуть племінну діяльність, присвоюється відповідний статус на підставі Положення про відповідність суб'єктів племінної справи у тваринництві.

Відповідно до п. 1.2 «Положення про порядок присвоєння відповідних статусів», воно поширюється на суб'єктів племінної справи у тваринництві, які є власниками племінних (генетичних) ресурсів або є суб'єктами господарювання, які беруть участь у виробництві, збереженні, використанні, створенні, визначенні племінної цінності племінних генетичних ресурсів, торгівлі племінними (генетичними) ресурсами та надають послуги, пов'язані з племінною справою у тваринництві.

Статус (відповідно до положення) – певний стан (рівень) ведення селекційно племінної роботи суб'єктами племінної справи у тваринництві. Найвищою виробничою формою племінної роботи є племінні заводи, в яких зосереджена найцінніша племінна частина породи й на належному рівні ведеться племінна робота (Борисенко, 1967: 447).

Так мінімальні вимоги до племінних заводів з розведення великої рогатої худоби до кількісних і якісних показників їх роботи такі: поголів'я корів – 100 голів; питома вага у стаді чистопородних корів – 90 %; вихід телят на 100 корів – 85 голів. Окрім того до суб'єктів племінної справи у тваринництві зі статусом племзаводу

відповідно до чинного законодавства висувається ряд вимог щодо виконання наступних видів робіт: ідентифікації тварин; їх державної реєстрації; ведення племобліку; бонітування та оцінки за типом; генетичної експертизи походження та аномалій тварин; ведення автоматизованого обліку племінних даних; сертифікації племінних ресурсів; залучення працівників, які відповідають кваліфікаційним вимогам; надання інформації до Держплемреєстру та до державних племінних книг.

Варто зазначити, що основні положення Закону України «Про племінну справу у тваринництві» були запозичені із радянського законодавства та зорієнтовані на форми господарювання і розмір підприємств, характерний для адміністративно-командної системи управління. З цієї причини система визначення і надання племінного статусу тваринницьким підприємствам не відповідає сучасним вимогам. Основним її недоліком є те, що переважна більшість видів робіт з племінної справи покладається безпосередньо на саме підприємство.

З метою використання передового досвіду країн з розвиненим племінним тваринництвом було досліджено організаційну структуру, суб'єктний склад та розподіл видів виробничої діяльності з племінної справи в Сполучених Штатах Америки («Holstein Association USA»). Досліджено, що не тваринницьке підприємство, як в Україні, а Асоціація заводчиків з розведення породи організовує і виконує наступні види робіт з племінної справи: реєстрацію племінної худоби; ведення реєстру племінних тварин породи з видачею племінних сертифікатів, мічення тварин, розробку і впровадження селекційних програм,

здійснення племінної оцінки тварин. Крім того Об'єднання по обліку молочної продуктивності (DHIA) («National dairy herd improvement association») через інститут контроль-асистентів проводить незалежний контроль молочної продуктивності в підконтрольних стадах. Таким чином, більшість видів виробничої діяльності з племінної справи, які в Україні виконуються штатними спеціалістами племінних господарств, у США забезпечуються інфраструктурними підрозділами породних асоціацій. А це, в свою чергу, дозволяє не накладати на суб'єктів племінної справи жорстких правових вимог щодо кількісних параметрів стада та рівня ведення селекційної роботи. Фактично статус племінної тварини не залежить від племінного статусу стада, в якому воно утримується. Така організація системи племінної справи об'єктивно сприяє залученню до селекційного процесу значно більшого масиву тварин з невеликих та середніх фермерських господарств.

Дослідженнями встановлено, що Україна має недосконалу систему визначення племінного статусу тварин. На нашу думку, такий стан речей гальмує розвиток скотарства, бо залишає певну частину господарств поза колом повноправних учасників системи племінної справи та ринку племінних ресурсів.

Крім того, існуюча з 2012 р. Українська голштинська асоціація не може мати племінного статусу за формальними правовими підставами, бо така виробнича форма відсутня в переліку статусів «Порядку присвоєння відповідного статусу суб'єктам племінної справи у тваринництві» («Про затвердження Порядку...», 2015). Також в правовому полі не визначені статуси

контроль-асистенських служб, агентства з ідентифікації та реєстрації тварин. Тому, з метою усунення цього недоліку, пропонується викласти абзац другого пункту 1.4 розділу I «Порядку присвоєння відповідного статусу суб'єктам племінної справи у тваринництві» («Про затвердження Порядку...», 2015) у наступній редакції: у скотарстві, буйволівництві, свинарстві, вівчарстві і козівництві: племінний завод, племінний репродуктор, генофондне господарство, селекційний центр, підприємство (об'єднання) з племінної справи, контрольно-випробувальна станція, підприємство (лабораторія) генетичного контролю, підприємство (лабораторія) з трансплантації ембріонів, підприємство (лабораторія) з оцінки якості тваринницької продукції; породна асоціація, контроль-асистенська служба, агентство з ідентифікації та реєстрації тварин.

Ще однією проблемою є підтвердження статусу імпортованих племінних тварин, що завозяться в Україну. Залишаючи поза розглядом відсутність в Україні правової процедури визнання їх племінними, зазначимо, що згідно з критеріїв за ст. 1 Закону України «Про племінну справу в тваринництві» племінною твариною може бути лише та, що є чистопородною або одержаною за затвердженою програмою породного вдосконалення, зареєстрована в державних книгах племінних тварин, має племінну, (генетичну) цінність і може використовуватися в селекційному процесі відповідно до програм селекції.

Логічно, що дотримання цих критеріїв при визначенні статусу завезених з-за кордону племінних тварин, залишає поза системою племінної справи України значний масив імпортованих племінних ресурсів зарубіж-

ної селекції, нерідко із значно вищим генетичним потенціалом порівняно з тваринами національної селекції.

Тому для вирішення цієї проблеми пропонується викласти абзац одинадцятий ст. 1 Закону України «Про племінну справу в тваринництві» в наступній редакції «племінна тварина – тварина, що має племінну (генетичну) цінність, встановлену та документально підтверджену згідно чинного законодавства».

Висновки і перспективи.

Встановлено, що стан чинного правового забезпечення при визначенні і наданні підприємствам і тваринам статусу племінних в Україні не відповідає сучасним вимогам.

Обґрунтована необхідність розширення переліку статусів племінних підприємств включенням до п. 1.4 розділу I «Порядку присвоєння відповідного статусу суб'єктам племінної справи у тваринництві» таких формувань як породна асоціація, контроль-асистенська служба, агентство з ідентифікації та реєстрації тварин.

Пропонується вилучити зі ст. 1 Закону України «Про племінну справу у тваринництві» положення про визначення тварини племінною, лише за умови, якщо вона є «чистопородною або одержаною за затвердженою програмою породного вдосконалення, зареєстрована в державних книгах племінних тварин». Тому пропонується викласти абзац одинадцятий зазначеної статті Закону України «Про племінну справу в тваринництві» в наступній редакції «племінна тварина – тварина, що має племінну (генетичну) цінність, встановлену та документально підтверджену згідно чинного законодавства».

Розроблено науково обґрунтовані пропозиції щодо усунення правових перешкод при розширенні кола суб'єктів племінної справи сприятимуть залученню більшого масиву тварин до справи якісного поліпшення наявного в Україні поголів'я тварин.

Список використаних джерел

1. Holstein Association USA. URL: <http://www.holsteinusa.com>.
2. National dairy herd improvement association. URL: <http://www.dhia.org/pdfs/bylaws.pdf>.
3. Борисенко Е.Я. Разведение сельскохозяйственных животных: учебник. 4-е изд., перераб. и доп. Москва: Колос, 1967. 464 с.
4. Про затвердження Положення про Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 13 червня 2012 р. № 358. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1118-12>.
5. Про затвердження Порядку присвоєння відповідного статусу суб'єктам племінної справи у тваринництві: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 19 червня 2015 р. № 234. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0809-15>.
6. Про племінну справу у тваринництві: Закон України від 15 грудня 1993 № 3691-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 2. Ст. 7.

References

1. Holstein Association USA. URL: <http://www.holsteinusa.com>.
2. National dairy herd improvement association. URL: <http://www.dhia.org/pdfs/bylaws.pdf>.
3. Борисенко Е.Я. Разведение сельскохозяйственных животных: учебник. 4-е изд., перераб. и доп. Москва: Колос, 1967. 464 с.

4. Про затвердження Положення про Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 13 червня 2012 р. № 358. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1118-12>.
5. Про затвердження Порядку присвоєння відповідного статусу суб'єктам племінної справи у тваринництві: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 19 червня 2015 р. № 234. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0809-15>.
6. Про племінну справу у тваринництві: Закон України від 15 грудня 1993 № 3691-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 2. Ст. 7.

S. S. Kovalyeva (2019). Determination of legal basis for the application of status of pedigree animal according to the legislation of Ukraine. Law. Human.

Environment, 10(3): 36–41. <https://doi.org/10.31548/law2019.03.005>

Summary. A certain part of high quality animals in Ukraine does not have breeding status due to the imperfection of the legal provision of the breeding affairs, which hinders the development of the livestock sector. The purpose of the work is to investigate the legal grounds for recognizing an animal in the status of pedigree animal, to establish gaps in the current legislation in the sphere of granting animals the status of breeding animals and to develop proposals for their elimination.

The system-structural, comparative-legal and formal-legal methods of research were used in the work.

It has been established that gaining an animal status of pedigree animal depends directly on the legal status of the enterprise (legal entity) to which this animal belongs. At the same time, in Ukraine there are owners of high-quality pedigree animals that can not be recognized as subjects of the breeding affairs in accordance with the requirements of the current legislation. It is proposed to introduce amendments to Article 1 of the Law «On Breeding Affairs in Livestock» and to the «Procedure for the Approval of the Appropriate Status for the Subject of Breeding Affairs in Livestock» (Order of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine dated June 19, 2015, No. 234. Scientifically substantiated proposals on elimination of legal obstacles in expanding the range of subjects of the breeding business have been developed in order to attract a larger array of animals to the cause of qualitative improvement of the existing livestock.

Keywords: pedigree animal, subject of breeding activities, status of breeding enterprise, register of pedigree animals, breed association
